

**Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки	<u>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	<u>08 «Право»</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	<u>081 «Право»</u> (код і найменування спеціальності)
освітньо-професійної програми	<u>«Право»</u> (назва освітньо-професійної програми)
тип дисципліни	<u>вибіркова навчальна дисципліна</u>

2024 р.

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

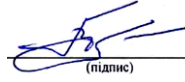

Ірина КОЗАКОВА

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою соціально-гуманітарних
дисциплін та іноземних мов
протокол № 1
від «29» серпня 2024 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Василь БАРАНІВСЬКИЙ

Укладач: *Книш Інна Василівна*, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: вибіркова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення навчальної дисципліни «Філософія» доцільне після оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями з логіки та критичного мислення; юридичної деонтології щодо розуміння аксіологічного виміру права, морально-етичних засад професії та формування гуманістичного світогляду; теорії держави і права та історії вчень про державу і право в частині філософсько-правових концепцій суверенітету, справедливості, легітимності та природного права, а також можливе після вивчення соціології, юридичної психології та інформаційного права щодо закономірностей функціонування суспільних систем, соціокультурної соціалізації індивіда, психології волі та етики інформаційної безпеки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є найбільш загальні закономірності розвитку природи, суспільства та людського мислення; система фундаментальних світоглядних та ціннісних орієнтирів людини; історичні етапи та провідні школи світової та вітчизняної філософської думки; онтологічні засади буття, гносеологічні проблеми пізнання та критерії істини; а також праксиологічні виміри людської діяльності, філософська антропологія, соціальна філософія, етика, естетика та сучасні філософські концепції розвитку права і держави в епоху глобалізації та цифровізації.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **150** годин (5 кредитів ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є засвоєння здобувачами освіти теоретичних основ соціологічного знання про структуру, динаміку та розвиток суспільства, а також формування навичок застосування соціологічного інструментарію для аналізу правових явищ, причин девіантної поведінки та механізмів соціального контролю в професійній юридичній діяльності.

Основне завдання навчальної дисципліни «Філософія» – ознайомлення здобувачів із понятійно-категоріальним апаратом, структурою, функціями та історичною ретроспективою розвитку філософського знання; аналізування змісту фундаментальних праць, трактатів та інтелектуальної спадщини провідних мислителів світу та України; дослідження сутності світоглядних моделей, парадигм пізнання, законів діалектики та критеріїв істинності наукового знання; вивчення закономірностей взаємодії людини, суспільства і природи, а також філософських витоків ідей верховенства права та прав людини; а також відпрацювання навичок стратегічного й абстрактного мислення, ведення наукових дискусій, самостійного концептуального аналізу складних соціокультурних явищ та методологічного обґрунтування юридичних досліджень.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Філософія» забезпечує набуття:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК08	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК14	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК01	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
СК02	Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
СК03	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.
СК08	Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.
СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН01	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
ПРН03	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ПРН14	Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
Тема 1. Філософія як специфічний тип знання та соціокультурний феномен	12	2	4			6	16	1	1			14
Тема 2. Історико-філософський процес: еволюція ідей та концепцій	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 3. Філософське вчення Григорія Сковороди (антропологічний поворот)	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 4. Філософська антропологія: людина в системі всесвіту	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 5. Гносеологія та логіка пізнавального процесу	14	2	4			8	15	1	2			12
Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії	14	2	4			8	15	1	2			12
Тема 7. Філософія культури та духовного життя	16	4	4			8	15	1	2			12
Тема 8. Етика та моральна філософія	18	4	6			8	17	1	2			14
Тема 9. Філософія права та національна ідея	16	4	4			8	15	1	2			12
Тема 10. Соціальна екологія та філософія ноосфери	18	4	6			8	15	1	2			12
Усього годин	150	28	44	0	0	78	150	10	16	0	0	124

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Тема 1. Філософія як специфічний тип знання та соціокультурний феномен

Генезис філософії: від міфологічного світосприйняття до раціонального пізнання. Предмет і структура філософського знання. Функції філософії у професійній діяльності та світоглядній підготовці юриста. Співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва. Особливості українського типу філософствування.

Тема 2. Історико-філософський процес: еволюція ідей та концепцій

Антична філософія як фундамент європейської інтелектуальної традиції. Філософська думка Середньовіччя та Відродження (теоцентризм проти антропоцентризму). Києво-Могилянська академія як осередок українського барокового мислення. Раціоналізм та емпіризм Нового часу. Німецька класична філософія та рецепція в українській університетській науці.

Тема 3. Філософське вчення Григорія Сковороди (антропологічний поворот)

Концепція «двох натур» та «трьох світів». Вчення про «сродну працю» як етико-соціальний фундамент самореалізації людини. Символічний світ Біблії та міфологія у філософській системі Сковороди. Шлях до самопізнання: «Пізнай себе» як головний імператив. Вплив ідей Сковороди на формування української духовної культури та сучасної етики.

Тема 4. Філософська антропологія: людина в системі всесвіту

Проблема антропосоціогенезу: єдність біологічного, соціального та духовного в людині. «Філософія серця» П. Юркевича як альтернатива раціоналізму. Людина, індивід, особистість: філософський аналіз та правовий статус. Екзистенційні виміри людського буття: свобода, відповідальність, вибір. Філософсько-антропологічні ідеї Т. Шевченка.

Тема 5. Гносеологія та логіка пізнавального процесу

Сутність та структура пізнавального процесу. Співвідношення чуттєвого та раціонального в пізнанні, роль інтуїції. Проблема істини: об'єктивність, критерії та роль у юридичній практиці. Концепція наукової істини у працях В. Вернадського. Специфіка соціального та правового пізнання: герменевтичний аналіз.

Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії

Поняття суспільства як цілісної саморегульованої системи. Соціальні та політичні ідеали М. Драгоманова. Матеріальне та духовне життя суспільства; роль суспільної свідомості. Філософія історії М. Грушевського. Громадянське суспільство та правова держава: соціофілософські аспекти взаємодії.

Тема 7. Філософія культури та духовного життя

Культура як спосіб самореалізації людини та соціальна пам'ять. Цінності як ядро культури та аксіологія в системі соціального регулювання. Культурософські ідеї І. Франка. Релігія та мистецтво як форми духовного освоєння світу. Культурна ідентичність та проблеми міжкультурної комунікації в умовах глобалізації.

Тема 8. Етика та моральна філософія

Мораль як специфічний регулятор поведінки; структура моральної свідомості. Основні категорії етики: добро, зло, обов'язок, совість, гідність. Моральна філософія В. Соловйова та її вплив на українську етичну думку. Справедливість як моральна, політична та правова категорія. Професійна етика правника: моральні виклики та принципи діяльності.

Тема 9. Філософія права та національна ідея

Право як об'єкт філософського аналізу. Філософія української ідеї (від Кирило-Мефодіївців до Д. Донцова). Природне та позитивне право: філософська дискусія крізь віки. Правовий ідеалізм Б. Кістяківського. Правосвідомість і правова культура в системі національного буття.

Тема 10. Соціальна екологія та філософія ноосфери

Система «людина — суспільство — природа»: еволюція взаємовідносин. Вчення В. Вернадського про ноосферу. Екологічна криза як світоглядна проблема та правові шляхи її подолання. Глобалізація: економічні, політичні та культурні наслідки для людства. Майбутнє цивілізації у візіях сучасних українських філософів.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як специфічний тип знання та соціокультурний феномен	2	1
2	Тема 2. Історико-філософський процес: еволюція ідей та концепцій	2	1
3	Тема 3. Філософське вчення Григорія Сковороди (антропологічний поворот)	2	1
4	Тема 4. Філософська антропологія: людина в системі всесвіту	2	1
5	Тема 5. Гносеологія та логіка пізнавального процесу	2	1
6	Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії	2	1
7	Тема 7. Філософія культури та духовного життя	4	1
8	Тема 8. Етика та моральна філософія	4	1
9	Тема 9. Філософія права та національна ідея	4	1
10	Тема 10. Соціальна екологія та філософія ноосфери	4	1
Усього годин		28	10

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як специфічний тип знання та соціокультурний феномен	4	1
2	Тема 2. Історико-філософський процес: еволюція ідей та концепцій	4	1
3	Тема 3. Філософське вчення Григорія Сковороди (антропологічний поворот)	4	1
4	Тема 4. Філософська антропологія: людина в системі всесвіту	4	1
5	Тема 5. Гносеологія та логіка пізнавального процесу	4	2
6	Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії	4	2
7	Тема 7. Філософія культури та духовного життя	4	2
8	Тема 8. Етика та моральна філософія	6	2
9	Тема 9. Філософія права та національна ідея	4	2
10	Тема 10. Соціальна екологія та філософія ноосфери	6	2
Усього годин		44	16

8. План семінарських занять

Тема 1. Філософія як специфічний тип знання та соціокультурний феномен

Мета: системне засвоєння знань про сутність і специфіку філософського знання, історичні етапи переходу від міфологічного до раціонального світосприйняття, внутрішню структуру дисципліни, а також значення її функцій для професійної підготовки юриста.

Питання для обговорення:

1. Як відбувався генезис філософії у процесі переходу від міфологічного світосприйняття до раціонального пізнання світу?
2. Що становить предмет вивчення та яка внутрішня структура сучасного філософського знання?
3. Які ключові функції виконує філософія у професійній діяльності та загальній світоглядній підготовці майбутнього юриста?
4. Як визначається співвідношення філософії, наукових знань, релігійних систем та інструментів художнього мистецтва?
5. Які особливості, ментальні риси та доктринальні засади притаманні питомо українському типу філософствування?

Тема 2. Історико-філософський процес: еволюція ідей та концепцій

Мета: ґрунтовне вивчення етапів еволюції світової та вітчизняної філософської думки від античності до німецького класицизму, аналіз парадигм теоцентризму та антропоцентризму, а також засад барокового мислення в Україні.

Питання для обговорення:

1. Чому Антична філософія визнається фундаментальним правовим та інтелектуальним підґрунтям європейської традиції?
2. Як розвивалася філософська думка Середньовіччя та Відродження у дискурсі протистояння теоцентризму та антропоцентризму?
3. Яку роль відігравала Києво-Могилянська академія як провідний осередок формування українського барокового мислення?
4. Чим відрізняються між собою гносеологічні та методологічні засади раціоналізму та емпіризму Нового часу?
5. Як ідеї німецької класичної філософії інтегрувалися та адаптувалися в українській академічній університетській науці?

Тема 3. Філософське вчення Григорія Сковороди (антропологічний поворот)

Мета: комплексне опанування філософської спадщини Григорія Сковороди, сутності концепцій двох натур, трьох світів та сродної праці, а також значення його морально-етичного імперативу для культури.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає сутність філософської концепції «двох натур» (видимої та невидимої) та «трьох світів» (макрокосму, мікрокосму, символічного світу)?
2. Як розкривається вчення про «сродну працю» як етико-соціальний фундамент гармонійної самореалізації людини в суспільстві?
3. Яке місце посідає символічний світ Біблії та релігійна міфологія у загальній філософській системі Сковороди?
4. Як тлумачиться шлях індивіда до самопізнання через головний антропологічний імператив «Пізнай себе»?
5. Як ідеї Сковороди вплинули на формування національної духовної культури, кордоцентризму та сучасної вітчизняної етики?

Тема 4. Філософська антропологія: людина в системі всесвіту

Мета: детальний аналіз філософсько-антропологічних категорій людини, індивіда та особистості, засад антропосоціогенезу, сутності філософії серця Памфіла Юркевича та екзистенційних вимірів буття суб'єкта.

Питання для обговорення:

1. Як філософія вирішує проблему антропосоціогенезу через засади єдності біологічного, соціального та духовного в людині?
2. У чому полягає сутність «філософії серця» П. Юркевича як альтернативи західноєвропейському сухому раціоналізму?
3. Як у соціогуманітарному дискурсі співвідносяться категорії «людина», «індивід» та «особистість» у розрізі їхнього правового статусу?
4. Які екзистенційні виміри людського буття (свобода, відповідальність, вибір) складають основу пракиології індивіда?
5. Які самотутні філософсько-антропологічні та державницькі ідеї містяться у творчій спадщині Т. Шевченка?

Тема 5. Гносеологія та логіка пізнавального процесу

Мета: теоретичний аналіз структури та динаміки процесу пізнання, співвідношення раціонального та чуттєвого, критеріїв об'єктивної істини в праві, концепції ноосфери та методів правової герменевтики.

Питання для обговорення:

1. Що становить гносеологічну сутність, внутрішню структуру та основні етапи людського пізнавального процесу?
2. Як взаємодіють між собою чуттєве та раціональне відображення дійсності в пізнанні та яка правова роль інтуїції?
3. Що становить філософська проблема істини, які її об'єктивні критерії та яке їхнє практичне значення в юридичній практиці?
4. Як розкривається концепція наукової істини та засади біосферного мислення у працях В. Вернадського?
5. Яку специфіку мають процеси соціального та правового пізнання крізь призму методів герменевтичного аналізу текстів?

Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії

Мета: критичне переосмислення суспільства як цілісної саморегульованої системи, структури суспільної свідомості, а також соціофілософських ідеалів правової держави за працями М. Драгоманова та М. Грушевського.

Питання для обговорення:

1. Як соціальна філософія дефініює поняття суспільства як цілісної, динамічної та саморегульованої системи?
2. Які соціальні та політичні ідеали, концепції самоврядування і свободи обґрунтовувалися у працях М. Драгоманова?
3. Як співвідносяться матеріальне та духовне життя суспільства і яка роль суспільної свідомості в історичному процесі?
4. Які методологічні та доктринальні засади складають основу філософії історії М. Грушевського?
5. Які соціофілософські аспекти взаємодії та балансу визначають інститути громадянського суспільства та правової держави?

Тема 7. Філософія культури та духовного життя

Мета: наукове дослідження культури як простору самореалізації людини, аксіологічних засад соціального регулювання, культурософських концепцій та проблем збереження ідентичності в умовах глобалізації.

Питання для обговорення:

1. Чому культура визначається у філософії як універсальний спосіб самореалізації людини та соціальна пам'ять людства?
2. Як цінності виступають ядром культури та яка роль аксіології в загальній системі соціального і правового регулювання?
3. Які самобутні культурософські, гуманістичні та державницькі ідеї містяться у філософській спадщині І. Франка?
4. Як релігія та мистецтво функціонують у суспільстві як специфічні форми духовного та практичного освоєння світу особистістю?
5. Як трансформується культурна ідентичність та які виклики виникають перед міжкультурною комунікацією в умовах глобалізації?

Тема 8. Етика та моральна філософія

Мета: доктринальне вивчення моралі як ціннісного регулятора поведінки індивіда, змісту фундаментальних категорій етики, сутності категорії справедливості та деонтологічних засад праці правника.

Питання для обговорення:

1. Як моральна філософія визначає мораль як регулятор поведінки та яка внутрішня структура моральної свідомості?
2. Який правовий та ціннісний зміст мають основні категорії етики: добро, зло, обов'язок, совість, людська гідність?
3. Які особливості мала моральна філософія В. Соловйова та як виявлявся її безпосередній вплив на українську етичну думку?
4. Чому категорія справедливості одночасно виступає як вища моральна, інтегральна політична та фундаментальна правова категорія?
5. Які моральні виклики, ціннісні деонтологічні засади та принципи діяльності становлять професійну етику правника?

Тема 9. Філософія права та національна ідея

Мета: фундаментальне осмислення права як об'єкта філософської рефлексії, генезису української національної ідеї, засад дискусії між школами природного та позитивного права, а також правового ідеалізму.

Питання для обговорення:

1. Як будується методологічний підхід до розуміння права як специфічного об'єкта самостійного філософського аналізу?
2. Які етапи та ідеологічні трансформації пройшла філософія української ідеї від Кирило-Мефодіївців до Д. Донцова?
3. Які концептуальні засади визначають філософську дискусію між школами природного права та юридичного позитивізму крізь віки?
4. У чому полягає філософська сутність та правове значення концепції правового ідеалізму Б. Кістяківського?
5. Яке місце посідають правосвідомість і правова культура в загальній системі та структурі національного буття народу?

Тема 10. Соціальна екологія та філософія ноосфери

Мета: аксіологічне розуміння еволюції системи взаємодії людини, суспільства і природи, сутності вчення В. Вернадського про ноосферу, а також світоглядних наслідків глобалізації та майбутнього цивілізації.

Питання для обговорення:

1. Як еволюціонували історичні форми та правові рамки взаємовідносин у глобальній системі «людина – суспільство – природа»?
2. У чому полягає сутність, матеріальний зміст та філософське значення вчення В. Вернадського про ноосферу (сферу розуму)?

3. Чому глобальна екологічна криза розглядається як світоглядна проблема та які існують правові шляхи її подолання?

4. Які суперечливі економічні, політичні та соціокультурні наслідки для людства несуть сучасні процеси глобалізації?

5. Як визначається майбутнє сучасної цивілізації та правопорядку у візіях та концепціях провідних українських філософів?

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Філософія як специфічний тип знання та соціокультурний феномен	6	14
2	Тема 2. Історико-філософський процес: еволюція ідей та концепцій	8	12
3	Тема 3. Філософське вчення Григорія Сковороди (антропологічний поворот)	8	12
4	Тема 4. Філософська антропологія: людина в системі всесвіту	8	12
5	Тема 5. Гносеологія та логіка пізнавального процесу	8	12
6	Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії	8	12
7	Тема 7. Філософія культури та духовного життя	8	12
8	Тема 8. Етика та моральна філософія	8	14
9	Тема 9. Філософія права та національна ідея	8	12
10	Тема 10. Соціальна екологія та філософія ноосфери	8	12
Усього годин		78	124

12.Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від навчальних занять, під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Метою самостійної роботи з дисципліни «Філософія» є засвоєння у повному обсязі навчальної програми, розвиток компетентностей, формування здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно опановувати теоретичні й прикладні знання, що спрямовані на поглиблене опрацювання світоглядних та методологічних засад буття, пізнання та людської діяльності, аналіз еволюції класичних та сучасних філософських доктрин, дослідження інтелектуальної спадщини провідних вітчизняних мислителів, критичне переосмислення аксіологічних і деонтологічних вимірів права, а також дотримання принципів академічної доброчесності й превентивних механізмів запобігання плагіату.

Самостійна робота здійснюється у формі: виконання домашніх завдань; підготовки аналітичних доповідей, есе та рефератів з обов'язковим дотриманням стандартів академічної доброчесності; роботи з філософськими першоджерелами, трактатами, історико-культурними пам'ятками та працями класиків світової й української думки; доопрацювання матеріалів лекцій шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання теоретичної бази; роботи з глобальними інформаційними мережами, електронними бібліотеками, цифровими архівами та науковими періодичними виданнями; опрацювання додаткової фахової літератури; складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення, а також практичного вирішення філософсько-методологічних задач (кейсів) щодо герменевтичного аналізу текстів, порівняння гносеологічних парадигм, ідентифікації ціннісних конфліктів у юридичній деонтології та оцінювання світоглядних ризиків глобальних цивілізаційних процесів.

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які студенти мають виконувати обов'язково впродовж вивчення дисципліни. Вибіркові включають альтернативні завдання, серед яких здобувач на власний розсуд обирає конкретні завдання з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Нижче подано варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів денної форми навчання, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно виконати один з таких варіантів:

Варіант 1.

Здійсніть герменевтичний аналіз фрагментів філософських праць мислителів Античності з метою виявлення концептуальних витоків ідей природного права та справедливості.

Варіант 2.

Підготуйте реферат про соціокультурне значення, зміст та внутрішній символізм філософських категорій «двох натур» та «трьох світів» у вченні Г. Сковороди.

Варіант 3.

Обґрунтуйте в аналітичній доповіді відмінності між раціоналістичною та емпіричною парадигмами Нового часу у розрізі їхнього впливу на методологію юридичної науки.

Варіант 4.

Складіть порівняльну таблицю категорій «людина», «індивід» і «особистість» на основі філософсько-антропологічного аналізу та їхнього відображення в нормативно-правовому статусі особи.

Варіант 5.

Проаналізуйте сутність «філософії серця» П. Юркевича як питомої вітчизняної альтернативи класичному європейському панраціоналізму.

Варіант 6.

Напишіть наукову роботу про критерії істини в гносеології та особливості їхнього практичного застосування у процесах судового доказування та юридичного пізнання.

Варіант 7.

Сформулюйте аксіологічну характеристику категорії справедливості як інтегрального морального, політичного та правового регулятора суспільних відносин.

Варіант 8.

Дослідіть еволюцію філософії української національної ідеї в програмних документах Кирило-Мефодіївського товариства та публіцистиці Д. Донцова.

Варіант 9.

Висвітліть у формі есе світоглядне значення вчення В. Вернадського про ноосферу в контексті вирішення сучасних глобальних соціально-екологічних криз.

Варіант 10.

Оформіть критичний огляд філософських поглядів Б. Кістяківського щодо феномену правового ідеалізму та формування правової культури нації.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно обрати варіант та виконати наведені завдання. Вимоги до контрольної роботи: 8–12 сторінок тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1*). Слід опрацювати щонайменше 10–12 джерел. Використання сучасних наукових праць обов'язкове. Дотримання принципів академічної доброчесності – засадничий принцип навчання. Здійснюйте коректне цитування використаних джерел. Заборонено плагіат: текст має бути оригінальним, з власним аналітичним та методологічним осмисленням. Максимальна кількість балів за виконану контрольну роботу 50 балів.

Варіант 1.

1. Розкрийте предмет вивчення, структуру філософського знання та функції філософії у професійній підготовці юриста.

2. Охарактеризуйте специфіку та ментальні риси питомо українського типу філософствування в соціокультурному просторі.

Варіант 2.

1. Проаналізуйте Античну філософію як інтелектуальний та світоглядний фундамент європейської цивілізаційної традиції.

2. Висвітліть парадигмальний перехід від середньовічного теоцентризму до ренесансного антропоцентризму в історико-філософському процесі.

Варіант 3.

1. Здійсніть дослідження сутності етико-соціального вчення Г. Сковороди про «сродну працю» як передумову гармонійної самореалізації людини.

2. Окресліть філософську концепцію «двох натур» і «трьох світів» у творчій спадщині Г. Сковороди.

Варіант 4.

1. З'ясуйте сутність проблеми антропосоціогенезу та засади біологічної, соціальної й духовної єдності в людині.

2. Опишіть екзистенційні виміри людського буття (свобода, відповідальність, вибір) крізь призму філософської антропології.

Варіант 5.

1. Обґрунтуйте структуру, етапи пізнавального процесу та співвідношення чуттєвого й раціонального рівнів гносеології.

2. Порівняйте класичну, некласичну та когнітивну концепції істини, визначивши роль об'єктивної істини в праві.

Варіант 6.

1. Визначте соціофілософську сутність суспільства як цілісної, динамічної та саморегульованої системи.

2. Проілюструйте соціальні та політичні ідеали свободи й місцевого самоврядування у творчості М. Драгоманова.

Варіант 7.

1. Аргументуйте роль культури як соціальної пам'яті людства та аксіології як ядра системи соціального регулювання.
2. Поясніть філософсько-історичні погляди М. Грушевського на закономірності розвитку українського націотворення.

Варіант 8.

1. Обговоріть етику як філософську науку про мораль, структуру моральної свідомості та її фундаментальні категорії.
2. Критикуйте прояви ціннісних деформацій та деонтологічні виклики у професійній діяльності сучасного правника.

Варіант 9.

1. Сформулюйте сутність філософської дискусії між школами природного права та юридичного позитивізму крізь віки.
2. Деталізуйте роль правосвідомості та правової культури в загальній структурі національного буття українського народу.

Варіант 10.

1. Оцініть матеріальний та духовно-екологічний зміст вчення В. Вернадського про біосферу та її перехід у ноосферу.
2. Класифікуйте економічні, політичні та культурні наслідки глобалізаційних процесів для майбутнього людської цивілізації.

**13. Питання для підготовки до підсумкового контролю
(диференційований залік)**

1. Що є предметом вивчення філософії як специфічного типу знання?
2. З яких основних структурних підгалузей складається філософське знання?
3. Які світоглядні функції виконує філософія у професійній діяльності юриста?
4. Як філософія співвідноситься з наукою, релігією та мистецтвом?
5. Які визначальні риси притаманні українському типу філософствування?
6. Чому Антична філософія вважається фундаментом європейської інтелектуальної традиції?
7. У чому полягає сутність теоцентризму середньовічної філософської думки?
8. Як антропоцентризм доби Відродження змінив філософський погляд на людину?
9. Яке значення мала Києво-Могилянська академія для українського барокового мислення?
10. Чим відрізняється раціоналізм Р. Декарта від емпіризму Ф. Бекона?
11. Які філософські ідеї німецької класичної школи вплинули на українську науку?
12. Що становить зміст концепції «двох натур» у вченні Г. Сковороди?
13. Як Г. Сковорода визначав структуру «трьох світів»?
14. У чому полягає сутність вчення Г. Сковороди про «сродну працю»?
15. Який головний антропологічний імператив висував Г. Сковорода?
16. Як філософська антропология трактує проблему антропосоціогенезу?
17. У чому сутність «філософії серця» П. Юркевича?
18. Як філософія розмежовує категорії «людина», «індивід» та «особистість»?
19. Які екзистенційні виміри людського буття є визначальними для філософії антропології?
20. Які провідні філософські та державницькі ідеї містяться у творчості Т. Шевченка?
21. Що досліджує гносеологія як самостійна філософська підгалузь?
22. Як співвідносяться чуттєвий та раціональний рівні у процесі пізнання?
23. Яка роль інтуїції у структурі пізнавальної діяльності?
24. Що таке «об'єктивна істина» та які її основні філософські критерії?
25. Яку специфіку має соціальне та правове пізнання у межах герменевтики?
26. Що є предметом дослідження соціальної філософії?
27. Які соціальні та політичні ідеали обґрунтовував М. Драгоманов?
28. Яке місце посідає суспільна свідомість у духовному житті суспільства?

29. Які філософські засади складають основу концепції історії М. Грушевського?
30. Як соціофілософія розглядає взаємодію громадянського суспільства і правової держави?
31. Як філософія культури дефініює поняття «культура»?
32. Що становить аксіологічне ядро культури в системі соціального регулювання?
33. Які культурософські та гуманістичні ідеї висував І. Франко?
34. Що досліджує етика як моральна філософія та яка структура моралі?
35. Чому справедливість одночасно є моральною, політичною та правовою категорією?
36. Які моральні принципи складають основу професійної етики правника?
37. Що є об'єктом філософського аналізу у філософії права?
38. Як філософія права розглядає дискусію між природним та позитивним правом?
39. У чому полягає сутність теорії ноосфери В. Вернадського?
40. Чому глобальна екологічна криза визначається як світоглядна проблема?

14. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: вербальний метод (лекція, дискусія, консультація, обговорення тощо); методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації, метод демонстрацій: та інші); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо).

Методи навчання на семінарських заняттях: вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо); метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші); робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); кейс-метод (вирішення ситуацій тощо); практичний, пошуковий метод.

15. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Філософія» використовуються такі методи оцінювання:

для поточного контролю: у вигляді усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, написання есе (рефератів), контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти); самостійна робота, неформальна освіта (онлайн-курси та платформи) тощо.

для підсумкового контролю: проведення підсумкового контролю (усна та/або письмова відповідь, тестування тощо).

16. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення диференційованого заліку.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Філософія» є підсумковий контроль – диференційований залік.

17. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Філософія» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5
Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	
Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у конкурсах студентських робіт тощо)	1-10
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за диференційований залік з початкової дисципліни «Філософія» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проєкту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

18. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60											Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Самостійна робота		
5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

19. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Філософія» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

20. Рекомендована література

1. Книш І.В. Демографічна криза в Китаї: трансформація габітуальних практик. *Китаєзнавчі дослідження*. 2023. № 1. С. 40-54. <https://repository.kpi.kharkov.ua/entities/publication/35774679-f809-4bca-973c-0bc4944d11d8>
2. Книш І.В. Концептуалізація номадичних практик: соціокультурний дискурс: монографія. О.: КУПРІЄНКО С.В., 2022. 600 с.
3. Книш І.В. Філософія освіти: номади і седентари: навч. монографія. Одеса: Купрієнко С.В., 2018. 359 с. https://www.academia.edu/49504272/Книш_І_В_Філософія_освіти_номади_і_седентари_навчальна_монографія
4. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
5. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкуліч, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищю. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/Бліха%20Філософія%20підручник.pdf>
6. Філософія науки: навчальний посібник / за ред. С.В. Сторожук. 4-те вид., виправ. і допов. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2020. 420 с. <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/1549>
7. Філософія науки: навч.-метод. посіб. / Л.В. Теліженко, А.Є. Лебідь. Суми: СумДУ, 2024. 107 с.
8. Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35525/2/O_Shepetiak_Philosophy_IFF.pdf
9. Knysh I., Dubinka M., Kochubei O. et al. Practices for readiness of future specialists for professional self-determination in the information society. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(59). pp. 108-118. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.59.11.10>